

a Mária Terézia korabeli magyarországi közoktatásügyről szóló nagy művét). Akadnak hiányai is; nem említi pl. Kármánnak *Közoktatásunk multja* c. terjedelmesebb tanulmányát, vagy egyes monografiákat, de egészben véve kielégítően oldja meg célkitűzését. Kár azonban, hogy nem jelöli meg, milyen forrásokból merítette adatait: a könyvészet könyvésze is érdekes tanulmányokkal járhatna. De az önállóan megjelent művek összeszedésénél is fontosabb volna a folyóiratokban, iskolai értesítőkből, gyűjteményes művekben lappangó nevelési tárgyú cikkek felkutatása és számbavétele, valamint az általános repertóriumnak ilyen irányú átbúvárolása. Erre már vannak értékes előzmények; ezeket kellene kiegészíteni és teljessé tenni. Ilyen feladatok elvégzésére éppen a neveléstudomány kezdő munkásai volnának elsősorban hívátva: így jártasságot szereznének egyrészt a tudományos segédeszközök használatában, másrészt pedig, a magyar nevelői gondolkodás multjába való elmélyedéssel, megtermékenyítő *hazai* ösztönzéseket kapnának további munkálkodásukhoz. *Hajdu János.*

Internationale Zeitschrift für Erziehung. 1938, 3. füzet.

Ennek a füzetnek tartalma a maga egészében *egy* világszerte feletle időszerű kérdésre vonatkozik: a *felnőttek oktatására*. Több idevágó kisebb közleményen kívül ezt tárgyalja hat nagyobb ismertetés, közülük egy-egy Német-, Francia- és Olaszország, három pedig az amerikai Egyesült Államok viszonyait tárja elénk. Ezek tartalmát, gondolatmenetét maguk a szerkesztők áttekinthetően a következőkben foglalják össze. A tanulmányok szerzői csaknem kivétel nélkül a „népművelés“ és a „felnőttek nevelése“ pontos fogalmi meghatározásának nehézségeire utalnak; ezek egyrészt abból származnak, vajjon csak a népiskolát végzett 14—15 éves ifjúságot tartjuk-e szem előtt, vagy azokat, akik középiskolát és egyetemet végeztek; másrészt a nehézségeknek forrása magában a nevelésnek, illetőleg a művelődésnek fogalmában és gyakorlati megvalósításában rejlik. Ezeket egyes államok merőben az iskolákra és iskolászerű tanfolyamokra korlátozzák, mások pedig (pl. Német- és Olaszország, Dánia) a felnőttek művelődésének, nevelésének jóval tágabb keretet tulajdonítanak: olyan eleven mozgalmat, amely a népi összefüggésnek és a közösségi élménynek megerősítését tudatossá teszi és ezzel központi helyet biztosít magának a nemzetnek politikai és szellemi életében. A füzetben közölt tanulmányok tehát csupán anyaggyűjtemények, ha nem tesszük elmélkedés útján tudatossá azokat az elvi különbségeket, amelyek a felnőttek oktatását, nevelését az egyes államokban jellemzik. A német felfogás Bäumlér szerint elhibáztottnak tartja azt az eljárást, amely a „felülről-alulról“ útján halad és abban nyilatkozik meg, hogy a szellemi javak szerencsés birtokosai leereszkednek a műveletlenekhez és a szellemi javakban részesítik őket. Ezzel szöges ellentétben áll a német *Kraft durch Freude* és az olasz *Dopolavoro* mozgalom. Az olasz ismertetés büszkén állapítja meg, hogy ez utóbbi hatalmas szervezetének semmi köze sincs a régibb népszerűsítő tudományhoz, mert a fasizmus nem külterjes, hanem belterjes művelődési hatásokra törekszik. Ugyanezt vallja a német mozgalom ismertetője. Eszerint a felnőttek nevelése ebben a két országban nem merül ki a szo-

kásos esti tanfolyamokban, könyvtárakban, munkaközösségekben stb., hanem messze szétágazik a nagy nemzetnevelő munka keretében és megérlelte a következő intézményeket: munkaszolgálat, hivatásbeli versengés, műkedvelők játéka, sport, az ifjúsági szervezetek közös nevelése és hasonló alakulatok. Az angol-szász és a francia ismertetésekben fontos szerep jut annak a kérdésnek, vajjon a felnőttek oktatása igénybe veheti-e az állam támogatását, vagy csak akkor felelhet meg feladatának, ha megőrizheti a magánkezdeményezéssel járó szabadságot. Franciaországban, régi hagyományhoz híven, a kormány a magán-szervezetek anyagi támogatására szorítkozott, de Amerikában ez az elv Roosevelt hatalmas politikai programjának hatása alatt megingott. Mind a három amerikai cikk élénk tanúságot tesz azokról a nagy szabású erőfeszítésekről, amelyekkel ott a nagyarányú és a nevelést veszélyeztető munkanélküliséget leküzdeni igyekeznek. Ezen felül különös gondot fordítanak a szülők nevelésére, amely az általános népnevelésnek kétségkívül szerves, tehát fontos része. Hogy e két, egymással szembeállított megoldás közül nekünk melyik felel meg jobban, annak eldöntésére — a fennforgó viszonyok és körülmények komoly mérlegelésével — az illetékes tényezők vannak hivatva. A mi szélsőségtől mentes felfogásunk az észszerű egyeztetés felé hajlik, amely az eddiginél nagyobb szerepet juttat a belterjes képzésnek, a valláserkölcsei nevelésnek.

A tárgyunkkal kapcsolatos rövidebb cikkek közül főleg kettő kelt figyelmet: az egyik a *Year Book of Education* 1938-i évfolyamában megjelent kerék 100 lapra terjedő ismertetés alapján beszámol a felnőttek oktatásügyének mai állapotáról és irányelveiről Angolországban és Észak-Amerikában; a másik a dán nép nagyérdemű reformátorának, Grundtvignak úttörő munkásságát ismerteti „az élet számára rendelt iskola” és a dán népfőiskolák érdekében műveinek egy régebben megjelent kivonatolt német kiadása nyomán. Egy harmadik, más tárgykörből merített közlemény a német középiskolák újjászervezésének alapelveit. (*Grundlagen*) ismerteti (1. rész). A könyvek sorozatában öt lapon Ferrière számol be szakavatott elmélyedéssel és osztatlan elismeréssel Piagetnek újabb megjelent két alapvető munkájáról: *La Naissance de l'Intelligence chez l'Enfant* (429 lap) és *La Construction du Réel chez l'Enfant* (398 l.) kf.

Robert M. Bear: *The social functions of education.* New York, 1937. Macmillan. (XIII + 434 l.)

Bear könyvében a történeti hagyományokat nélkülöző amerikai szellem fejeződik ki. Ebben a szellemben határozza meg a nevelés célját, amikor azt kívánja, hogy a növendék jól bele tudjon illeszkedni azokba az életkörülményekbe, amelyekbe születik és boldoguljon bennük. Szociális környezete: ősei és kortársai a maguk kultúráját hagyják rá, ennek a kultúrának része mindaz, ami lehetővé teszi a minél okszerűbb, egészségesebb életmódot, a természeti erőknél az ember szolgálatába hajtását — de ennél alig több. Az ember rá van utalva a kultúrára — írja —, mert ma már elpusztulna az ősember életkörülményei között. A ma civilizációja azonban csak kitűnően szervezett emberi közösségekben fejlődhetik, ez a közösségtudat a személyiségnek egyik fő ki-